

1773 (sic, I 96), og endelig er den ældste sparekasse i Hertugdømmerne formentlig den i Kiel, der blev grundlagt i 1796 (II 35).

Itzehoes socialstruktur var i det 19. århundrede særpræget, idet de tre største erhvervsgrupper i 1835 var håndværk, tyende og fattige (II 14). Interessante er de ret tidlige tegn på eksistensen af en arbejderbevægelse, selv om de II 62f. og II 106 nævnte eksempler på svendeforeninger ikke ubetinget kan tages som udtryk for en begyndende arbejderbevægelse (den ældste svendeorganisation i Danmark, Odense skomagersvende, er dokumenteret allerede i begyndelsen af det 15. århundrede). Derimod opræder brugsforeninger fra ca. 1860, og en strejke fandt i 1865 sted på sukkerfabrikken i Itzehoe.

Hertugdømmernes økonomi ved overgangen til preussisk styre betragtes som tilbagestående i forhold til Preussen (II 114f.), hvilket kan være rimeligt nok; men er det ikke lige så vigtigt at konstatere, at inden for Helstaten udgjorde Slesvig-Holsten en af de mest udviklede regioner? Flere steder gives der oplysninger om lønninger (II 145f. og 223f.); men da de ikke sammenlignes med priser, får læseren ikke svar på grundlæggende spørgsmål som f.eks., om en arbejders løn tillod ham at stifte familie? For interesserede kan der henvises til H. Schlüters artikel i *Jahrbuch der Heimatgemeinschaft Eckernförde* XLI, 1983, pp. 225-242, der beregner et husholdningsbudget for en arbejderfamilie 1880-1900.

I den nyeste samtidshistorie har Dagmar Vorbeck med rette behandlet atomkraftkampagnerne udførligt (II 364-366 og 369-371) såvel som de radikale indgreb i bykernens struktur (II 373-391). Derimod bliver andre emner yderst kortfattet omtalt som f.eks. sporten (II 355), hvor åbning af sportsanlæg omtales, men ikke de der opnåede resultater, eller hvilke sociale lag, der støttede de enkelte sportsgrene.

En række af de her nævnte er de samme problemer, som er fælles for alle byhistorier; de skal dog ikke skjule, at Itzehoe (og vi andre) med det foreliggende værk har fået en udmærket håndbog til rådighed, der gennem sine udførlige noter og bibliografier indbyder til videre undersøgelser.

Thomas Riis

Vadstenadiariet. Latinsk text med översättning och kommentar. Utgivet genom CLAES GEJROT (Kungl. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia. Handlingar del 19) Stockholm 1996, 548 s.

I 1988 erhvervede den svenske filolog Claes Gejrot doktorgraden med sin tekstkritiske udgave af det s.k. *Diarium Vadstenense*.¹ Udover at give en tidsvarende udgave af teksten, bød afhandlingen også på grundige undersøgelser af skriverhænder, kronologien i de enkelte indførsler, ordforråd og syntaks m.m. Denne for Sveriges og Kalmarunionens historie så vigtige kilde blev dermed tilgængelig for forskningen i en langt mere tilfredsstillende udgave end Fants udgave fra 1818 i *Scriptores Rerum Suecicarum*. Sammen med Göte Paulssons

¹ Claes Gejrot: *Diarium Vadstenense. The Memorial Book of Vadstena Abbey. A Critical Edition with an Introduction*. (Studia Latina Stockholmiensia XXXIII) Stockholm 1988.

udgave fra 1974 af de svenske middelalderlige annaler,² og Ella Heumann og Jan Öbergs udgave fra 1993-95 af Ericus Olai³ er der taget hul på en tiltrængt opdatering af udgaverne af svenske middelalderkilder.

Gejrot, der siden da har udført flere andre udgivelser, bl.a. af Nydala klostres diplomer,⁴ har nu lavet en *editio minor* af udgaven i sin disputats, udstyret med en næsten uændret tekst, en opsummering af resultaterne vedrørende skriverhænderne og håndskriftets tilblivelse, samt, som noget nyt, en oversættelse til moderne svensk af teksten og en løbende kommentar. Værket afsluttes af udførlige registre. Udgaven er tydeligt beregnet på at være, om ikke en folkeudgave, så en udgave for ikke-specialisten. Denne ambition er i vidt omfang nået, og anmelderen kan kun finde en enkelt indvending. Da kommentaren til teksten er anbragt nederst på siden, snarere end bagerst i bogen, kniber det med plads, hvorfor der ganske ofte henvises til ældre værker om klostret i Vadstena. Det fulde udbytte af kommentaren forudsætter derfor adgang til et vedrørende svensk historie velforsynet bibliotek.

Anders Leegaard Knudsen

NYERE TID

OLE MORTENSØN: Renæssancens fartøjer – sejlads og søfart i Danmark 1550-1650. Langelands Museum, 1995. 285 s.

Siden 1919 er ikke kommet nogen større fremstilling af den danske søfart i renæssancetiden. Ole Mortensøn har derfor haft mange nyere undersøgelser og fremstillinger at bygge på i sin bog om renæssancens søfart og har samtidig selv i et vist omfang udnyttet trykte kilder og utrykt kildemateriale i form af toldregnskaber.

Bogen er bredt anlagt, således som også undertitlen antyder. Udgangspunkt tages i en redegørelse for statsmagt og søhandel i Nordeuropa og i en lang gennemgang af nordeuropæiske fartøjstyper, vikingeskib og rofartøj og hanseatiske, nederlandske, engelske, skotske og østeuropæiske fartøjer. Efter en redegørelse for kildegrupper som toldregnskaber og bropenge- og havneregnskaber følger en gennemgang af danske fartøjer, skib, skude, krejert, båd, færge, pram og kåg samt nogle forekommende nederlandske fartøjstyper. Et hovedsigte med bogen er da også at belyse periodens fartøjstyper. Dernæst redegøres for handels-

² Göte Paulsson: *Annales Suecici Medii Aevi*. (Bibliotheca Historica Lundensis XXXII) Lund 1974.

³ *Ericus Olai Chronica Regni Gothorum*. Textkritische Ausgabe von Ella Heuman und Jan Öberg (Studia Latina Stockholmiensia XXXV) Stockholm 1993; *Ericus Olai Regni Gothorum*. II. Prolegomena und Indizes herausgegeben von Jan Öberg (Studia Latina Stockholmiensia XXXIX) Stockholm 1995.

⁴ Claes Gejrot: *Diplomata Novevallensia. The Nydala Charters 1172-1280. A Critical Edition with an Introduction, a Commentary and Indices*. (Studia Latina Stockholmiensia XXXVII) Stockholm 1994.